

УРУТЛАРГА БЕЛЕК

Уланчызы. Эгези № 96-101, 103, 104, 106-109 "Шында".

БАРТААЗЫННЫГ ТООЖУ

"Кара-куштар" ойнап эгелээ дээрин ылап билип алганда чү боор, прокурор биле шагдаа эжикти ам мырнай тепкилей бергенер. Дыка үр иштинен ажытпаан. Чеже-даа "дүлейлээ" болза, "кара-куштар" база серемчилдиг амытаннар болган-дыр.

Шан болганда, эжикте бир "бора-куш" алтырган: - Кым сен? Бинды айттыгы Илбек беле болган: - Антуан-дыр мен. Кис үн салдыкпаан: - Семис кас ээди эккедиги бе?

Бичин чүе бар-ла, эмдик төведе чү боор, ам доран мууштар-ла бис ийнаа- деп, Илбек харылааш, эжини кулаанга сымаранган. - Кас ээди дээр, чыг чашпаан-дыр, теве мулары дээр, ону тыртары-дыр. "Бора-куш" үргүлчүлүн: - Бисте кумарлаан "куштар" база бар.

- Ажыт, ажыт! Кире-ле беримзе, доран сокутуу алар бис. - База эжинге сымаранган. - "Кумарлаан" дээр, чашпаан тенген, ат болган, "аараан", "чүдөө" дэни ол-дур, а чашпаан тыртары сокутар дээр. - Часкаан сен бе, Антуан? - деп, иштиде кыс алтырган. - Бинды болза сарык-тыр сен.

- Саарык хамаан бе? "Ромашкага" ажырбас ийик чоп? - Бичаарга оода "көк-бүүректин" бар бе? - Хей акша дэри ол-дур - деп, Илбек сымаранган, ыламычтаан. - Ажырбас, "көк-бүүректин"-даа бар, ак-бүүректин-даа бар, харын чедер болган артар. Аарыккаар болзунарза, "бора-куш" база бар.

- Кымл? - Анжелика-дыр. - Ажырбас, ажырбас, кирер силер. Бис чүге кас ээди чиген эвес, кас үзүн база арбадыттымыз. Вазыр чүе эккедигиер бе? Кашкалар сымарып тур. - Бичи - бичин и эккедиги. - Эжинге. - Кас үзү дээр, арага-дыр, башыр чүе дээр, ызыр чүе-дыр, зукуска. Кашкалар сымарып тур дээр, ишти-хырымыс аштап тур дэни ол.

- Шүкүлөр көзүлбейн тур бе? - Чок, чок-турлар. Оларын көрүп каан болза, бээр чүе эгер ийик бис, доран си, күйт дээр болгай бис аан. - База-ла эжини кулаанга. - Шагдааларын "шүкүлөр" дээр ол айт. "Куй" дээр, соксаар, дээр дэни ол-дур. - Эжин аксында уругже. - Ам канжана дээр чарк деспи соктар улус бис? Чыре кылыксаарымыс база аажок. - Адыр-адыр, өнүг телевизорну ам доран көрө бээр силер.

Илбек чанында эжини кулаанга сымарып четтигеник: - "Өнүг телевизор" дээр, чыг чашпаан соода нарарка кестур элде-эзин өнүг дүрүздөр-дир, галлюцинация. Бинар эжин тыртымыз кынгырт дэи соода, хаанга ажыттына берген. Катканы Антуан, Анжелика боор, бирээи хамааты, эскези шагдаа ийи кижин көрүп каан, эжин ажыткан чартык чанагаш кызык жак бажын ишти сынмас кылдыр кускунаппакан.

на көп дөргүлүг чүвөлөр-биле эмгек-тежүр, алды-устун дүйтүгү туугулап кангар, четтикөннөри холдары-биле хөргөктөрүн хулуи кыспапкангылааш, эвеген дөмөктөрүн ык кыскалаш оодурулалканыр.

Танып каан болур үкүргүт, сарбашын мышкап, дүктүг хөргөкти Ясир холдарын дайынчы байдала туудуп алган, Илбектин баарына кылаштап келген, диштерини аразы-биле шылаан:

- Полудра! Салчактарын бажыны дилеп чор силер бе, граждани надалык? - "Шүкү" база элтир алган, айлашкан-дыр бис харын, саамчаныр кончуг болза, борта "ромашкалап" ап болур силер. Бисте корумкалар чедер болган артар, чедирип-даа болур бис, артар болган чедер, ачылашып-даа болур бис.

- "Ромашкаларын" танып каар чадас боор мен, а бо "корумка" деп чүнерил, дээрси Ясир Абраф? Ясир көп-белдирлерин ык кыскалап алган ак ээтиг кыстарже салазын шак кылгаш чугалаан:

- Бо "бора-куштарын" корумкалар дээр. Көрүп тур ышканыл силер, граждани начальник, эмгилери шөйүп каан чиг сүт бышта-ла-дыр бе? Ох, силер оларны бо "шүкү"-биле иелээ шөлүн зон орган болзунарза! Силерге бүтүмме херек-тир ийин.

- Болзун! - деп, Илбек аман шыдашпайн хөрөктө. - Бисте силерниң "кара-куштар" ойнаар корумкаларыңар эвес-тир бис, күрүнеңиз эрге-хойлу чедериниң ажыдалкылары. Дегеренер хеп-сынынарны кижиги кылдыр кеттиңер, канча-даа чорга ла кижибүрүстөр эвес-тир силер.

- Оң соода, эржим хундүлүг хойлу-дүрүм ажыдалкылары? - Чүнү канчаарын чогуур чеге баргаш чугалап бээр бис. - Чүнү дугайын? "Ромашка" дугайын бе, граждани начальник?

- Ол-да дугайын диккик. - Ол бистин хууда херээви-тир. Бо "бора-куштар" кымга канчаар туруп бээрин, кымга канчаар чыдып бээрин боттары билер. Силерниң корумкаларыңар-биле "ромашкалап" турган эвес бис, силерниң аман сөгүш чоуаан херээңер чүл?

- Бистин херээви, эш Ясир! Силерниң эзулут атамиллиңарын билбес мен, ыңчалда-даа удаас биле бээр мен, боудулар-ла чугалап бээр силер. - Албадар, шаажылаар силер ийнаа?

- Чок. - Мен беле мен. - Хойлу мурунуга хамааты бүрүз харысалгалыг. - Көргөй-ле бис. - Кеттиңер! Ясир баштаан ийи-үш кижилек хөмө кылдып келген. Кимын холуда - бижек, кимынында - мой, кимынында - шил. Бинар дээр ыт чок турган шагдаа шыдашпаан, холуну боозу ушта сокшап, дэвинире ийи улай берипкен. Бажыңа ам бир каш шагдаа кире халчып келген.

"Кара-куштар"-даа, "бора-куштар"-даа кеттиңер уругра таварышканыр. Дегерениң холдарына демир саактар кедиргилеккенер. - Бисти чү дээр? - деп, айттыры-ла бо.

Хары кыска болган: - Орта баргаш толарадыптар бис, ыччан билип алар силер. "Кара-куштарын" даштын машина манал турган. Ойнаан "куштар" ну эскербөө болганнар, хөлүн эрттир "дүлейлө" калган.

Шагдаалар салбырга келген доран бир дугарында кыс "куштарын" шээр аарыглар эмнегелеринче чорудупканнар, эрлерин таакыларын хаштарын хавыршап, карманарынын дүңдирин каттап алганнар. Амдызында ол-ла чедер, оң соо база көстү бээр.

Ам ол чынактыг он үш дугаар бажыңа Илбек биле шагдаа иелээ артын калганнар. Дегерениң көргөнөр. Таакы сымтарын, шудунае ыштарын, стаканын, шай хайындар хенектерин шуштуан көргөнөр, херек дэни алганнар. Олар шаа барым, кычыктырбас барымдаалар болур укурдулар.

"Көрүнерге-ле, чыгыт бажың, оң шалазыңа адаанда хос чер база бар болгай". Бичан Илбектиң угааныңа кыдыр болал кире хонуп келген. Ол дээрге агардан дүжүп келбээ, саладан соруп албаан, бир-ле оң - алдыга келген тымзыксыг чагаалан оудулар шыкжалыт.

Бажын ийи-ийи сонгалып ийи бичи эрээдиг болган. Печка чанында подвал аксы бар болган. "Эрээ шокар демлек салган элденгит чагаала" бижээни черле шыл. Ону ажылыпканнар. Хос чер оранчок улуг болган, ийи эрээдиг шалааларыңа адааче депшиле берген. Бинар ээниң башытара, артында сайылган чырып берген.

- Карак-ла бо, артында электрик ийи каан - деп, Илбек демделбээ. Ирий берген-даа бол, шалаңы, манса ханаларыг подвал болган. Мындыг чеге чүге картошка шыгжаар хамаанчок, "кара-куштар" дүңөп-даа, харын "ромашкалап"-даа чайлыг болур.

Подвал иштиң үрдө аштааныңа черле билдирген, каракка илден. Бинар чолдас маназлар, хендир бажыңдылары чыгкылаан. Арага шилдери мырнайн осорум, чамдыктыңың моюнлары одурук-одурук. Оларын чүгө-ле мөшүл жиб боосталарыңдан оора тпап турган чүвөл?

Илбек подвалдын бир ханазын шынчыл көрүп тургара, ону онгалып касып турган ышкыш болган. Оон катал хөмгө, бетинде өл доурап биле хөмө иди каан. Илбек хүүрер турдук, калкык быз бенин ажылаанга, орта холу-биле дээптерге-ле, доурак тектү берген. Оон эржи ийик хеп айма уштуңуп келген. Эр чүвүлөр-даа, юкбалдар-даа бар болган. Ылалтап көөрге, херек будук истери бар шыкшап, демдектер чоран. Бинар кыска-даа, худ укужуңу даа чыгкылаан. Бо бичүңү караңыңың аман каракка-ла илден.

Мындыг улуг "олчаны" аман каап болбас. База каттап машина кыйгыртур уругра таварышканыр. Ону амдын шагдаа портиалыг ракия далдыштыр чугалапканнар.

Оперативтик ажыдалкылар чугалапканнар, Хову кулакчуузда ол шурулуктуг бажыңа амдызыңа хайгааралга алыр диккенер. Өлүрүкү кем-херектиң датарык илчирбеси ында хөмдүңген чадас. Оң эе дөмдектери даярдаанда-ла көстүп эгелзээр, эр, херээңер хептерде она берген хүрч истер кижиле ханы болганын экспертиза бадиткаан. Ийи дугаар болуктуг дээрси бенин доктаатынган.

Анык прокурор Илбек бодат тургара, өлүрүкү кем-херектиң дүргө аман чаштып эгелзээр шыкшап. Бичан-ла-даа чигинилер, дадалааалар, чөрдүлөөлөр деңи караан ам-даа чар болган. Бети кыдын ам чаа туугуран эр, кыс "кара-куштар" чүдери? Аман-ла дашка дайыннары бе? Азы өктөрзөн шээр аарыглар тардыкчылары бе? Азы наркоманар бе? Азы өлүрүкчүлөр бе? Оларын чогуур чадаларын хойлууда айткан хуусаа иштиңде толарадыр болгаш бир шиндир тылар: хостар болза хостар, хоругулар болза хоругулар. Үш дугаар орук бердинээ. Актыг кижилерни буруудар эрге чок, бурууду кижилерни агартып эрге чок - хойлууда айтып каан артап болбас алды-өргөн, дээп болбас демир-өргөн мылды. Кижиниң хостар эрген деп ыдыктыг биле бар, дашласа болуза, бодун буруудан болур сен. Далаш чокка далашыр.

Дегерениң көргөнөр. Таакы сымтарын, шудунае ыштарын, стаканын, шай хайындар хенектерин шуштуан көргөнөр, херек дэни алганнар. Олар шаа барым, кычыктырбас барымдаалар болур укурдулар.

"Көрүнерге-ле, чыгыт бажың, оң шалазыңа адаанда хос чер база бар болгай". Бичан Илбектиң угааныңа кыдыр болал кире хонуп келген. Ол дээрге агардан дүжүп келбээ, саладан соруп албаан, бир-ле оң - алдыга келген тымзыксыг чагаалан оудулар шыкжалыт.

Бажын ийи-ийи сонгалып ийи бичи эрээдиг болган. Печка чанында подвал аксы бар болган. "Эрээ шокар демлек салган элденгит чагаала" бижээни черле шыл. Ону ажылыпканнар. Хос чер оранчок улуг болган, ийи эрээдиг шалааларыңа адааче депшиле берген. Бинар ээниң башытара, артында сайылган чырып берген.

- Карак-ла бо, артында электрик ийи каан - деп, Илбек демделбээ. Ирий берген-даа бол, шалаңы, манса ханаларыг подвал болган. Мындыг чеге чүге картошка шыгжаар хамаанчок, "кара-куштар" дүңөп-даа, харын "ромашкалап"-даа чайлыг болур.

Подвал иштиң үрдө аштааныңа черле билдирген, каракка илден. Бинар чолдас маназлар, хендир бажыңдылары чыгкылаан. Арага шилдери мырнайн осорум, чамдыктыңың моюнлары одурук-одурук. Оларын чүгө-ле мөшүл жиб боосталарыңдан оора тпап турган чүвөл?

Илбек подвалдын бир ханазын шынчыл көрүп тургара, ону онгалып касып турган ышкыш болган. Оон катал хөмгө, бетинде өл доурап биле хөмө иди каан. Илбек хүүрер турдук, калкык быз бенин ажылаанга, орта холу-биле дээптерге-ле, доурак тектү берген. Оон эржи ийик хеп айма уштуңуп келген. Эр чүвүлөр-даа, юкбалдар-даа бар болган. Ылалтап көөрге, херек будук истери бар шыкшап, демдектер чоран. Бинар кыска-даа, худ укужуңу даа чыгкылаан. Бо бичүңү караңыңың аман каракка-ла илден.

Мындыг улуг "олчаны" аман каап болбас. База каттап машина кыйгыртур уругра таварышканыр. Ону амдын шагдаа портиалыг ракия далдыштыр чугалапканнар.

Оперативтик ажыдалкылар чугалапканнар, Хову кулакчуузда ол шурулуктуг бажыңа амдызыңа хайгааралга алыр диккенер. Өлүрүкү кем-херектиң датарык илчирбеси ында хөмдүңген чадас. Оң эе дөмдектери даярдаанда-ла көстүп эгелзээр, эр, херээңер хептерде она берген хүрч истер кижиле ханы болганын экспертиза бадиткаан. Ийи дугаар болуктуг дээрси бенин доктаатынган.

Анык прокурор Илбек бодат тургара, өлүрүкү кем-херектиң дүргө аман чаштып эгелзээр шыкшап. Бичан-ла-даа чигинилер, дадалааалар, чөрдүлөөлөр деңи караан ам-даа чар болган. Бети кыдын ам чаа туугуран эр, кыс "кара-куштар" чүдери? Аман-ла дашка дайыннары бе? Азы өктөрзөн шээр аарыглар тардыкчылары бе? Азы наркоманар бе? Азы өлүрүкчүлөр бе? Оларын чогуур чадаларын хойлууда айткан хуусаа иштиңде толарадыр болгаш бир шиндир тылар: хостар болза хостар, хоругулар болза хоругулар. Үш дугаар орук бердинээ. Актыг кижилерни буруудар эрге чок, бурууду кижилерни агартып эрге чок - хойлууда айтып каан артап болбас алды-өргөн, дээп болбас демир-өргөн мылды. Кижиниң хостар эрген деп ыдыктыг биле бар, дашласа болуза, бодун буруудан болур сен. Далаш чокка далашыр.

Дегерениң көргөнөр. Таакы сымтарын, шудунае ыштарын, стаканын, шай хайындар хенектерин шуштуан көргөнөр, херек дэни алганнар. Олар шаа барым, кычыктырбас барымдаалар болур укурдулар.

"Көрүнерге-ле, чыгыт бажың, оң шалазыңа адаанда хос чер база бар болгай". Бичан Илбектиң угааныңа кыдыр болал кире хонуп келген. Ол дээрге агардан дүжүп келбээ, саладан соруп албаан, бир-ле оң - алдыга келген тымзыксыг чагаалан оудулар шыкжалыт.

Бажын ийи-ийи сонгалып ийи бичи эрээдиг болган. Печка чанында подвал аксы бар болган. "Эрээ шокар демлек салган элденгит чагаала" бижээни черле шыл. Ону ажылыпканнар. Хос чер оранчок улуг болган, ийи эрээдиг шалааларыңа адааче депшиле берген. Бинар ээниң башытара, артында сайылган чырып берген.

- Карак-ла бо, артында электрик ийи каан - деп, Илбек демделбээ. Ирий берген-даа бол, шалаңы, манса ханаларыг подвал болган. Мындыг чеге чүге картошка шыгжаар хамаанчок, "кара-куштар" дүңөп-даа, харын "ромашкалап"-даа чайлыг болур.

Подвал иштиң үрдө аштааныңа черле билдирген, каракка илден. Бинар чолдас маназлар, хендир бажыңдылары чыгкылаан. Арага шилдери мырнайн осорум, чамдыктыңың моюнлары одурук-одурук. Оларын чүгө-ле мөшүл жиб боосталарыңдан оора тпап турган чүвөл?

Илбек подвалдын бир ханазын шынчыл көрүп тургара, ону онгалып касып турган ышкыш болган. Оон катал хөмгө, бетинде өл доурап биле хөмө иди каан. Илбек хүүрер турдук, калкык быз бенин ажылаанга, орта холу-биле дээптерге-ле, доурак тектү берген. Оон эржи ийик хеп айма уштуңуп келген. Эр чүвүлөр-даа, юкбалдар-даа бар болган. Ылалтап көөрге, херек будук истери бар шыкшап, демдектер чоран. Бинар кыска-даа, худ укужуңу даа чыгкылаан. Бо бичүңү караңыңың аман каракка-ла илден.

Мындыг улуг "олчаны" аман каап болбас. База каттап машина кыйгыртур уругра таварышканыр. Ону амдын шагдаа портиалыг ракия далдыштыр чугалапканнар.

Оперативтик ажыдалкылар чугалапканнар, Хову кулакчуузда ол шурулуктуг бажыңа амдызыңа хайгааралга алыр диккенер. Өлүрүкү кем-херектиң датарык илчирбеси ында хөмдүңген чадас. Оң эе дөмдектери даярдаанда-ла көстүп эгелзээр, эр, херээңер хептерде она берген хүрч истер кижиле ханы болганын экспертиза бадиткаан. Ийи дугаар болуктуг дээрси бенин доктаатынган.

Анык прокурор Илбек бодат тургара, өлүрүкү кем-херектиң дүргө аман чаштып эгелзээр шыкшап. Бичан-ла-даа чигинилер, дадалааалар, чөрдүлөөлөр деңи караан ам-даа чар болган. Бети кыдын ам чаа туугуран эр, кыс "кара-куштар" чүдери? Аман-ла дашка дайыннары бе? Азы өктөрзөн шээр аарыглар тардыкчылары бе? Азы наркоманар бе? Азы өлүрүкчүлөр бе? Оларын чогуур чадаларын хойлууда айткан хуусаа иштиңде толарадыр болгаш бир шиндир тылар: хостар болза хостар, хоругулар болза хоругулар. Үш дугаар орук бердинээ. Актыг кижилерни буруудар эрге чок, бурууду кижилерни агартып эрге чок - хойлууда айтып каан артап болбас алды-өргөн, дээп болбас демир-өргөн мылды. Кижиниң хостар эрген деп ыдыктыг биле бар, дашласа болуза, бодун буруудан болур сен. Далаш чокка далашыр.

Тыва парлаганың төгүзүндө бир онзагай болушкун "Сылдысчыгаш" уруглар солуунуң катал тургустунга болур. Ук солуунуң көстүп келгени Тывага уруглар парлаганың хөгжүлээниң эге базым болган. Бистин республиканың уруглары боттары тускай солуунуң болуп, оон-биле сырый харылдак, оон хөйүч билип ап келген. Олар чүгө "Сылдысчыгаш" солуунуң материалдар бижип, оң идеякелгилер номчукчулары болурунда алганда, Россия девискээриде уруглар парлаганың талазы-биле эртки турар азы-бүрү чогаалчык фестивалдары, конкурстары киржикчилери болуп, аман төрөз Тыванын төлөңгит төлөздө турар. "Сылдысчыгаш" солуунуң коллектив Москвага уруглар парлаганың Лигаы-биле болгаш эске-даа региондарга уруглар парлагалары-биле доктаамал харылдаалыг.

Үе чегемейниң берге-даа болза, Тываның Чазандан болган уруглар дээш сагыш аарып чоруур чамдык уудурукчуларыны, биче сеткилдиг кижилериниң ачында "Сылдысчыгаш" солуунуң номчукчулары хомудатпайн, 1997 чылдын төңчүзүңе чедир үзүктөдишкени чок үнүп келген. А 1998 чылдан эгелеп, ада-илерни-даа, башкылары-даа, уруглары-даа "Сылдысчыгаш" херенгет үйеин барганы аажок дүңүрөк. Билдиг болбастык арганы чок. Аман үнүп турган солуунуң 1997 чылдын июль 24-те № 277 Тыва Чазактын доктаалы-биле 1998 чылдан эгелеп "Сылдысчыгаш" уруглар журналы болуп, ийи айда бир кат үнүп укурлуг турган. 1998 чыл-даа үнүп, чаа уруглар журналы сонуурган номчукчулар чагыдылган кылдыртып алган. Күскөз кыска чедир чаа журнал-даа сурат. Оон-моон сагыш аарып, дүңүрөз чагалар, телефон кытылары редакцияга үчүктөлбөз. Өнүр кожуунуң Торгалы суурдан аа Лидия Лютюш, Кур-Чер

ортумак школаның хоочун башкыы болгаш эскелериниң даа дүңүрө турары черде чөптүг. Бир-ле дугаарында, үстүдө адааным болгаш эске-даа "Сылдысчыгаш" дээш сагыш аарып келген кижилерге чаа журналисты мынчага чедир саадатканымыс дээш бурувусту минтип тур бис.

Олун иелее саанында үнөр, оң кемчээли улуг эвес, аман материалдар чыгып, белектеп аларыңа, мынды-ла бергедөшкүңер турбаан. А журнал? Оон, бир талазында, хемчээли улуг, эске талазында, ону чыгып белектерге, каасталгаларыны кылдыр, уткаштарыңа кичээңей салыры улуг харылаша болуп кээр. Ундурүлгө бурузүңе номчуштуг, ажыктыг, өөрдигин материалдар дүңүрүштүм. Булду чылда кирген турар күзүңгү. Бо талазы биле хөй ажылдап, 1998 чылда үнөр алды ундурүлгөүлөрүңү багай эвес белектеп алган бис.

Мынчага чедир саадатканымың кол-ла чылдагааны - акшаладырышың кыны айткырыңа болган. Бо айткырың талазы-биле Тыва Республиканың Президентин Ш.Д.Ооржакта кирдим. Президент мез чугааны дикчааш, аажок дүңүрөп, доран-на дуза кадар талазы-биле өргүдөлүмге айткышыңны бижип берген. Аман үндөилеп Тываның Чазан 1998 чылдын сентябрь 18-те "Сылдысчыгаш" уруглар журналы үндүрүлгө биле 64 мурубунда ачылган бээриниң № 583 доктаалы хуздөп алган. Ол акшаны долузу-биле доран-на редакцияны агар саныңа илчидип берген. Ычала-даа оң хөй нуруузуң республиканың Пенсия фондузу бажын дозуп уштуп алгаш барган. Ол акшаладырышыңкының сорулганы тайылбырлап, ону эрдиги бээрди дилеп, ТР-ниң Пенсия фондузуга айткырыңы тургускан мен. Оон кандыг-даа түнөп үмөзүн. Ычала-даа бичи артып калган акшаны типографияга илчидип, бир дугаар "Сылдысчыгаш" журналың ап, оң даразында

үмөзүн, хлөб бенин бергедеп келди. Рыноктуң ырма сымчы-даа кончур-дур - деп, эки шыкыңы чугалаан. - Акша-тегерик турган болза, бир шилди ийип болур турган-дыр бис. Ам шаандагы тыаа чаңыл өзүгүр төртүтүңен хунуңуң ам чөмө биле демделген каар болган-дыр бис - дээш, Шагда амак сумманыңда ап чоран чыгып уштуп, стол кырыңа салып эгелзээр.

Амдыралдын сөөлгү үдө бергедэниң билгеш, Шагдай ашак хоорай кирерде, бичи ээт, сметана, быштак, саржагы болуңа ап чоруур апарган. Столовадан чөмөнүңгө, өртөк база аар. Уругларыңың бажыңа кире бергеш, стол кырыңа салгыттар бөлө-даа болур-ла. Бо удаада хоорайга келгеш, кады ойнап өскөн эжи, хоочун бажык Эмгерин бажыңаңа кирип, кандыг чурттап, ораның сонуургаар доңи, эжинге чөмө берген. Эжиниң бажыңаңа кире бөзгө. Эмгер стол кырында "минтай" консерва салып алган, шай ийип орган. - Бо берге үдө консерва салып алган ораның бодарга, багай эвес чурттап оран-дыр сен - деп, эжиниң холун тууду мендигиле, хөвөр үңгөн. - Чүү деп, чугалаар боор, эжим, Бержеке үзүн туртуушкун дош-ле чүү деп-даа бактап-ла турдулар. Ол үдө мен арагалан-даа чоран болуза, мону /консерваже айткыш/ "закуска" кылдыр чивейн чоран мен. Кожам Колосов ашак төртүтүңген хунуңде чир сен дээш, өккөп берди. Пенсия 3-4 ай иштиңде

ХЫРЫН ТОДУТ ДЫВААЖАЧЕ Ийи кырган эмнеге чаныңа укжары берген. - Кайнар чыр чыдыр оң? - деп, бирээи үдүп кылгаштап орган экиндей айттырган. - Сөөлгү үдө ийинде хоочум арааш, арай чер албайн тур мен, эмчиге шынчидеримге, чыттырып өмөңдир сен дээр, бар чыдыр мен - деп харылаан.

Мен эмнеге чыткыш 10 хондун, берге-ле-дир, эжим. Эмнедир эмин боду садар, карманыңа кошкулун хөй болза, каш хонук чыдыр болур сен. А-а болга, бо шагың баксырааның, сөз-биле мен шыкшап кырганар эгин будун, хырыңа тоду дываажаче чанганы дээр чүвө-дир ийин - дээш, эмнеге хөлуң чаңгаш, кылгаштап чорупкан.

"МИНТАЙ" ЧИВЕЙН ЧОРААН Амдыралдын сөөлгү үдө бергедэниң билгеш, Шагдай ашак хоорай кирерде, бичи ээт, сметана, быштак, саржагы болуңа ап чоруур апарган. Столовадан чөмөнүңгө, өртөк база аар. Уругларыңың бажыңа кире бергеш, стол кырыңа салгыттар бөлө-даа болур-ла. Бо удаада хоорайга келгеш, кады ойнап өскөн эжи, хоочун бажык Эмгерин бажыңаңа кирип, кандыг чурттап, ораның сонуургаар доңи, эжинге чөмө берген. Эжиниң бажыңаңа кире бөзгө. Эмгер стол кырында "минтай" консерва салып алган, шай ийип орган. - Бо берге үдө консерва салып алган ораның бодарга, багай эвес чурттап оран-дыр сен - деп, эжиниң холун тууду мендигиле, хөвөр үңгөн. - Чүү деп, чугалаар боор, эжим, Бержеке үзүн туртуушкун дош-ле чүү деп-даа бактап-ла турдулар. Ол үдө мен арагалан-даа чоран болуза, мону /консерваже айткыш/ "закуска" кылдыр чивейн чоран мен. Кожам Колосов ашак төртүтүңген хунуңде чир сен дээш, өккөп берди. Пенсия 3-4 ай иштиңде

Даяңгыштың акам кадай тургаш: - Мээң боктанып турар докарманы бир кижин ийи эртеп улаштыр үтөп алгаш барып-тыр. Даярта шуут калдар мен, туудуп алзымза, бо даяңгыш-биле билиндирип

“ШЫН” телекөрүкчүлөргө

Понедельник

ДЕКАБРЬ 21
ОРТ
15.00 ШАККА ЧЕДИР
ПРОФИЛАКТИКА
15.00 МЕДЭЭЛЕР.

чаштар!
21.00 ҮЕ.
21.35 Агаар.
21.45 “Душтер сүрген
ачылар”, т/с.

10.45 Музыка.
11.00 МЕДЭЭЛЕР.
11.35 “Петербургтун
чакырткы”, т/с.

“ТЫВА”
18.10 Уругларга фильм.
18.40 Хөгжүмгүч кичилер.
19.00 “Идегел”, т/с.

НТВ
6.00 БӨГҮН.
6.20 Дуа.
6.40 Төгүлгүт хун.

8.15 Агаар.
8.20 Дириг амытаннар
дугайында медалер.

16.15 “Эзелекчилер”, уран-
чечен фильм.
17.10 Лившицтен айтырып
алынар.

ТВ ЦЕНТР
13.05 “Честек-катчыгам”, т/с.
14.00 “Мария-Бонита”, т/с.

Вторник

ДЕКАБРЬ 22
ОРТ
6.00 ЭРТЕНГИНИН МЕНДИЗИ.
9.00 МЕДЭЭЛЕР.

ужураллары”, т/с.
13.50 Аас-кежиктиг
таварылга.

Шолоховтун программасы.
13.50 “Россия”
7.00 Эртегииниң мендизи-
биле, Россия!

16.15 Тоолда дөг болгоник.
16.30 “Баштайгы
ошкакышыкынар”, т/с.

20.45 “Аншлаг” көргүзөр.
20.20 Сени суратпа чор мен.
22.55 “Тин-фактор”, т/с.

8.10 Дуа.
8.15 Агаар.
8.20 Дириг амытаннар
дугайында медалер.

16.00 БӨГҮН.
16.15 “Эзелекчилер”, т/с.
17.10 “Бут бөмбүү” клуб.

“ТЫВА”
6.30 Салым-чол.
6.50 Реклама.

Среда

ДЕКАБРЬ 23
ОРТ
6.00 ЭРТЕНГИНИН МЕНДИЗИ.
9.00 МЕДЭЭЛЕР.

16.35 Он алды харга чедир...
17.00 “Каржы аялга”, т/с.
18.00 МЕДЭЭЛЕР.

17.00 МЕДЭЭЛЕР.
17.35 “Аш чарлашыкы”,
уран-чечен фильм.

17.00 МЕДЭЭЛЕР.
17.35 “Аш чарлашыкы”,
уран-чечен фильм.

23.45 Дежурный кезек.
00.00 МЕДЭЭЛЕР.
00.40 - 01.07 Автошоу.

дугайында медалер.
8.25 Мультифильм.
8.35 Бөгүн - Москвада.

19.00 БӨГҮН.
19.30 БО ШАКТА.
20.00 “Ажыда полицейжи”,
уран-чечен фильм.

ТВ ЦЕНТР
13.05 “Честек-катчыгам”, т/с.
14.00 “Мария-Бонита”, т/с.

Четверг

ДЕКАБРЬ 24
ОРТ
6.00 ЭРТЕНГИНИН МЕНДИЗИ.
9.00 МЕДЭЭЛЕР.

15.15 “Синбадтың чаа
ужураллары”, т/с.
15.50 Тергиини өңүктөр.

“РОССИЯ”
7.00 Эртегииниң мендизи-
биле, Россия!

16.30 “Баштайгы
ошкакышыкынар”, т/с.
17.00 МЕДЭЭЛЕР.

20.45 Ийи рояль.
21.30 “Чуттү тамылар”, т/с.
22.00 “Мольд Флэндерс. Соң
өрмөкчүсү болгаш
муңгалары”, т/с.

7.55 Төгүлгүт хун.
8.00 Мен - камгалакчызы мен.
8.10 Дуа.

6.30 Спорттун тергиинери.
7.00 МЕДЭЭЛЕР.
7.10 Мультифильм.

7.00 МЕДЭЭЛЕР.
7.10 Мультифильм.
7.30 Калыкшыл - байлаавыс.
7.40 МЕДЭЭЛЕР.

Пятница

ДЕКАБРЬ 25
ОРТ
6.00 ЭРТЕНГИНИН МЕНДИЗИ.
9.00 МЕДЭЭЛЕР.

17.00 “Каржы аялга”, т/с.
18.00 МЕДЭЭЛЕР.
18.15 Джентльмен-шоу.

Россия!
8.15 - 8.28 Муң болгаш бир
хун.

16.15 Мультифильм.
16.30 “Баштайгы
ошкакышыкынар”, т/с.

21.50 “Музыкалыг ринг”.
00.00 МЕДЭЭЛЕР.
00.40 - 00.54 Дежурный
кезек.

8.15 Агаар.
8.20 Дириг амытаннар
дугайында медалер.

18.30 Дуа.
18.40 Криминал.
19.00 БӨГҮН.

7.20 МЕДЭЭЛЕР.
7.30 Хөгүлгүт кичилер.
7.40 Коллаж.

Суббота

ДЕКАБРЬ 26
ОРТ
8.00 “Узун какаан
харылаа”, уран-чечен
фильм.

12.30 Третьяковкага дедир
эжиткени.
13.15 “Күзелдер үези”, уран-
чечен фильм.

18.10 Агаар.
18.15 “Ералаш”, к/ж.
18.30 “Ини кижиге вокзал”,
уран-чечен фильм.

13.00 “Санта-Барбарага
велея”, т/с.
14.00 МЕДЭЭЛЕР.

23.55 - 00.49 Хөгжүмгүч
коллажыгам.
НТВ
8.00 БӨГҮН.

8.00 БӨГҮН.
8.40 “Мария Медичачың
хааржакчыгажы”, уран-чечен
фильм.

15.30 Орсу век.
16.00 БӨГҮН.
16.15 Байар шивэзонци
дугуурлары.

14.20 “Эвлин болган
хөөрүктөр”, м/с.
15.50 “Алекс”, уран-чечен
фильм.

Воскресенье

ДЕКАБРЬ 27
ОРТ
8.00 “Калайдыг бот кизи”,
уран-чечен фильм.

11.55 Шериг сады.
12.25 Яйна-ла, ынак гармонум!
12.55 Тараачынар ведомоу.

18.10 Агаар.
18.15 “Ералаш”, к/ж.
18.30 “Ини кижиге вокзал”,
уран-чечен фильм.

8.30 Ада-чуртка бараан болуп
тур мен!
8.55 “Чингир көк сылдыс”,
9.30 РТР-иниң почтамы.

15.10 Парламент шагы.
16.10 “Хөйюлдү болгаш корум-
чүрүм”, т/с.

8.00 БӨГҮН.
8.40 “Кавказка туттурган
кыс”, уран-чечен фильм.

18.00 БӨГҮН.
18.25 “Джоймс Бонд - 007
агент”, 17-ги фильм.

12.15 Мультифильм.
14.05 “Космоска таяныма”,
т/с.

“Шын” солунну дамчыштыр

Бистия ынак ачавыс, кыргач-
ачавыс, акчыс, честиве, эргим
оживис. Тыва Республиканың
культура-разының алдарыг
ажыдакчысы Андрей
Безгевич Сагдыны сөөлгү
орунуң үдөринге дузалашкан
организацияларга, дөргүл-төрөлдө-
рунискке, чоок кижилеринискке
четтиргенисти илереттис.

Тыва Республиканың хоочун малчынары бистид
ынак аавыс Деңизваа Мадренава Кара-Монгуш, ачавыс
Көк-оол Салыкчи Монгуш кара сагыштыг
өдүрүчүлдериниң холундан чырык ертемейден чарлып
чуртканнар.

Бистия эргим хундулуг
ачавыс Денек-оол Шожалович
Сагылары сөөлгү орукче үдөп,
моральдыг болгаш материалдыг
детимчени көргүскен Тыва
Республикасың Чазыпта, Көлө
ажыл-агы болгаш аш-чөм
амакына, республиканың мал
эмчилериниң коллектив-теринге,
Казылдагы №2 школазының
башкыларына, кудаларыныска,
чактыс классыларыныска, эш-
өөрүскө, ынак-чоостан келген
тердериныска, нонууска
четтиргенисти илереттис.

Бистия эргим хундулуг
ачавыс Денек-оол Шожалович
Сагылары сөөлгү орукче үдөп,
моральдыг болгаш материалдыг
детимчени көргүскен Тыва
Республикасың Чазыпта, Көлө
ажыл-агы болгаш аш-чөм
амакына, республиканың мал
эмчилериниң коллектив-теринге,
Казылдагы №2 школазының
башкыларына, кудаларыныска,
чактыс классыларыныска, эш-
өөрүскө, ынак-чоостан келген
тердериныска, нонууска
четтиргенисти илереттис.

Тыва Республиканың “Мемориал”
нигитилединиң баштаар чөри ук нигитиледин
кежигуну

Биче-оол Кыргызович
МОНГУЛ-ОЛДУН
аар аарытта таварышкан мөзөни-биле холбаштыр
өг-бүлөзинге, дөргүл-төрөлдөринге ханы
кажымдалды илередип тур.

Бай-Тайга кожуунуң өөредилге килдизи улус
өөредилгезиниң тергиини, хоочун башкы, үр үеде
инспекторлар, районо эргелекчилер чоран
Елена Шойлаковна
САТТЫН
мөзөни-биле төрөлдөринге, чоок кижилеринге
ханы кажымдалды илерейлел тур.

Кызыл хоорай, Красноармейская, 100, индекс
667000
ТУРГУЗУКЧУЛАРЫ: Тыва Республиканың Чазаа
болгаш “Шын” солун редакциязының коллективиси.
Кол редактор Светлана МОНГУШ.

РЕДАКЦИЯНЫН КОЛЛЕГИЯЗЫ: Маалыр-оол Калчан, Адлык-
кыс Монгуш, Сергей Хертек, Светлана Балчыр.
РЕДАКЦИЯНЫН ТЕЛЕФОННАРЫ:
Кол редактор - 3-43-34; кол редакториң
оралакчысы - 3-33-91; секретариат - 3-36-82.
Солун келбейн барганда дараазында телефоннарже
долгаар: 3-14-94, 3-57-92.
“Новости Тувы” ном үндүрер черге өрзөм, чыксаган. Республика
типографиясына парлан.

КИЛДИСТЕР:
Нигитилединиң нигитилединиң
килдис - 3-39-15.
Медзелер албаны - 3-34-98.
Бухгалтерия - 3-41-16.
Солун неделяда 2 катан үнер.
Хемчээли 2 парламал ама
Тираж 5256.
Чыгыр №145.

Агар саямыс: №40703810400000010000 КБ “Тувакредит”, ИНН - 1701008465;
корр-сч 3010181060000000729 БИК 049304729.
Солун Россия Федерациязының Парллага болгаш массалыг информация чөспөктериниң
таалазы-биле хоюлдулугулазының чорудулазынага контроль болгаш буртуктедизиниң Тыва
денискээр эргеледине буртуктедизинге.
Буртуктедизинге дугаары - Т 00007
Солуда парлалтыганын материалдарың авторларының бодаллары редакцияның туружу-
биле дүшөйни барып болур. Айтыганын сааныр болгаш өске-даа фактылары, дындамгылары
дөш авторлар боттары харылаар.